

Shahid Bahonar
University of Kerman

A survey of the performance of Kermanshah justice courts in facing some social crimes

Talat Dehpahlavan¹

¹. Assistant Professor, Department of History, Faculty of Literature and Humanities, Razi University. E-mail: Pahlavant65@razi.ac.ir

Article Info	ABSTRACT
<p>Article type: <i>Research Article</i></p> <p>Article history: Received: <i>14 Jan 2023</i> Revised: <i>15 July 2023</i> Accepted: <i>12 November 2023</i> Published online: <i>01 December 2023</i></p> <p>Keywords: <i>Court of Kermanshah, first Pahlavi, delinquency, Social crimes.</i></p>	<p>After the establishment of the new justice in 1306 by Ali Akbar Davar, the minister of Justice of the first Pahlavi government, its branches were immediately built throughout the country, including the kermanshahs. Meanwhile, the kermanshahs had special conditions due to their proximity to Iraq and the settlement of various tribes with ethnic contradictions. It was also difficult to protect it from criminals due to its distance from the center. The purpose of this research is to answer the question of what measures Kermanshah Justice Department has taken against crimes and social corruption. According to a number of documents, it can be said that the new judiciary was created in the direction of social justice and people's rights, but sometimes due to the presence of incompetent people and taking bribes from the accused or under the pressure of influential people. And the person in power violated the rights of the plaintiffs. This article investigates the dimensions of this issue using the library research method based on unpublished documents of the Kermanshahan judiciary. The findings show that despite the prosecution of cases and the rights of the people, corruption was also prevalent in the judiciary of Kermanshah, which could not be unrelated to the Ministry of Justice of the country, because according to some unpublished documents, when people were disappointed with the functioning of the judiciary of Kermanshah in certain cases, they were forced to send their complaint to the judiciary of the whole country, but in the end they did not achieve their right.</p>

Cite this article: Talat Dehpahlavan. (2023). **A survey of the performance of Kermanshah justice courts in facing some social crimes**, Iranian Civilization Research, 5(2) 69-87.

© The Author(s).

Publisher: Shahid Bahonar University of Kerman.

DOI: 10.22103/jic.2024.22436.1263

English Extended Abstract

Introduction

1- Statement of the Problem

Adlia is the former name of "department of justice" and the title of the judicial system of Iran in the Qajar era. A place that was formed in order to establish social justice and protect people's rights and underwent changes and transformations over many years. Of course, due to the Qajar government system and the profiteering of some agents and judges, some cases were treated unfairly and the rights of the plaintiffs were violated. On the other hand, despite the reforms of Mirza Hossein Khan Mushir al-Doleh and the cooperation of Mirza Yusuf Khan Mushir al-Doleh, important laws were formulated or revised with the influence of the Europeans. However, it maintained its traditional structure until the time of Reza Shah, and after that, this divan was changed again, transformed in all parts of the country, and found a special form.

2- Research objectives

- 1- Explaining the performance of the justice system of Kermanshah in dealing with social crimes.
- 2- Clarifying the status of the cases referred to the Kermanshah Justice Department based on the documents.

3- Statement of the problem

In this article, the performance of the judiciary of Kermanshah against a number of social crimes during the first Pahlavi period from 1927 to 1941 is researched based on some unpublished documents.

Reason for selection this topic is that despite the dissolution of the old judicial system and the reform of Iran's judicial system and the establishment of the new judiciary, who was designed by Ali Akbar Khan Davar, the minister of justice during the reign of Reza Shah; the problems due to the fact that the structure of Iran's political and social system was not democratic were not only unsolved in an acceptable and decent manner, but also corruption and injustice sometimes existed and this caused dissatisfaction among the public. Of course, the important point here is that in this era, rapid and extensive reforms in the field of the judicial system, including fundamental changes in the judicial system and the creation of new organizations modeled after foreign legal systems, were put on the agenda.

Among Ali Akbar Khan Davar's first actions was to deal with the situation of judicial officials and change the high judicial officials. It means that in the selection of new judges, education became the criterion for evaluating the individual's competence. The formation of reform commissions and the preparation of legal bills was another measure that the judge formed in consultation with some experts in this field, including: Mirza Hossein Khan Mushir al-Doleh (Pirnia), Dr. Mohammad Mosadeq, Mirza Mohsen Khan Sadr (Sadr al Sharaf), Mansour Al Saltaneh Adl and Mirza Ahmad Khan Shariatzadeh. In the early days of Ali Akbar Khan Davar's work at the judiciary and in the interviews he had with some government newspapers regarding the evolution of the judicial system, he always emphasized that the new judicial system has a simple and accessible organization for the people, and at the same time, the speed of work will be fast. In this period, the judicial system was divided into general courts (the Court of Peace, the Court of First Instance, the Court of Appeal, and the Court of Tamiz) and the special courts of the Sharia Court, the Peace

English Extended Abstract

Council, the Commercial Court, the Disciplinary Court of Judges, the Court of War, the Military Court, the Criminal Court of Government Officials, and The tax court.

In any case, during this period, Ali Akbar Khan Davar acted confidently and firmly in advancing his operations and actions in the modern judiciary through the court and the parliament. Therefore, with this strong support, he made extensive and influential changes in the field and created judicial laws. However, according to the judicial documents, it should be noted that most of the time, regardless of the fact that judges and government officials did not have enough independence, their performance was not well monitored. Because of this, they did not treat people fairly. For example, in Kermanshah, as with other parts of Iran, the state of the judiciary was not associated with justice. Henceforth, when people did not get a specific result from their complaint in the provincial judiciary department, they wrote to the capital, hoping that their lawsuit might be handled with justice and peace.

4- Research question

What measures did the Kermanshah Justice Department take against crimes and social corruption? According to a number of documents, it can be said that the new judiciary was created to accomplish social justice and the realization of people's rights. However, in some cases, due to incompetent authorities and taking bribes from the accused or under the pressure of influential and powerful people, the system violated the rights of the plaintiffs.

5- Research methodology

This article is based on the library method and uses the unpublished documents of the Kermanshah judiciary. It also relies on authentic historical sources that describe and analyze the dimensions and angles of the topic. In this way, the performance of the judicial system of Kermanshah in dealing with social crimes and their approaches to the cases of plaintiffs and criminals would be foregrounded.

6- Discussion

On May 15th of 1927, Reza Shah inaugurated the new judiciary and his speech in Golestan Palace (Iran, 1305: 1) was transmitted all over the country through the telegraph. The main goal of the government was to create a fair judiciary based on the reality of the day, as well as to determine the duties of a large number of people's cases. Therefore, in this regard, a commission was formed to amend and compile the laws. Under the supervision of Ali Akbar Davar, the work of writing and compiling new laws began seriously.

For this task, the French law or code was adopted. The first volume of the civil law was approved in the parliament in 1928. The second and third volumes of the civil law were presented to the parliament in 1929, but their approval was delayed until 1934 and 1935.

On the other hand, the relevant commission tried to consider the rules and standards of the Islamic jurisprudence (Rahmanian, 2015: 196). Therefore, Ali Akbar Davar, a prominent jurist, who studied law in Switzerland, played an important role in the evolution of the judiciary in the era of Reza Shah. He appointed educated lawyers instead of traditional judges. He also introduced adjusted translations of French civil law and Italian criminal law into Iran's legal system. Also, he created a hierarchy of state courts in the form of section, district, and provincial courts and a supreme court. He also assigned the responsibility of determining whether legal cases are compatible to Shariah or customary laws to state judges (Abrahamian, 1383: 175) and in this way, he transformed the structure of the judiciary system in Iran.

English Extended Abstract

Finally, with reforms in the new judiciary, 35 judicial branches were established across the country, including in Kermanshah, all of which operated under the supervision of the center (Aqli, 1369: 142). Apparently, the Ministry of Justice supervised the judicial branches well, but the examination of legal and criminal documents of this era shows that the government was unable to accurately control the judicial branches in all parts of Iran. And contrary to the justice-oriented slogans that were raised before, these branches were corrupt and more than once, people's rights were ignored. The same goes for the judiciary of Kermanshah, which was established in accordance with the policies of the first Pahlavi government. In Kermanshah, however, there were different ethnic groups, clans, and tribes who always had ethnic, religious, and family differences and conflicts among them. In addition, due to its proximity to the border, Kermanshah was facing the social problem of smugglers who could easily travel across the border of the two countries and were less likely to be prosecuted and interrogated. This issue led to social and economic insecurities and created many problems for the people, and interestingly enough, according to the available documents, the justice department had positive and negative approaches in dealing with such crimes.

7- Conclusion

By examining a number of documents of the judiciary of Kermanshah during the first Pahlavi era, it can be concluded that despite the numerous violations in the proceedings of the cases, the state of the judiciary improved somewhat compared to the past when it was reviewed and reformed by Ali Akbar Davar. And it was not the case that all the complaints did not reach a positive result and the entire judicial system was corrupt. In this article, despite many problems in preparing documents, finally some analysis was introduced and just for the readers' familiarity, they applied to the negative and positive performance of the judiciary in Kermanshah based on these few documents.

It is worth noting that sometimes because the accused persons were under the protection of foreign governments such as England, or were considered influential persons, the judiciary of Kermanshah was under pressure and issued unfair sentences, or heavy sentences for the accused. But in other cases, as discussed in the article, the system observed fairness and justice.

Finally, although due to the limitation in the preparation of documents and the lack of support from the judiciary of Kermanshah, it is not possible to make a general opinion with this small number of documents, but with the accessible data, we can understand important points about the history of the judiciary of this province of Iran.

نگاهی به عملکرد محاکم عدلیه کرمانشاه در مواجهه با برخی از جرایم اجتماعی (۱۳۰۶-۱۳۲۰ش با تکیه بر تعدادی از اسناد منتشر نشده)*

طلعت ده پهلوان

^۱ استادیار گروه تاریخ، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه رازی. Pahlavant65@razi.ac.ir

چکیده	اطلاعات مقاله
<p>پس از تأسیس عدلیه نوین در سال ۱۳۰۶ش توسط علی اکبر داور وزیر عدلیه دولت پهلوی اول، بی درنگ شعبات آن در سراسر کشور از جمله کرمانشاهان احداث و راه اندازی گردید. در این میان، کرمانشاهان به سبب نزدیکی و مجاورت به عراق و نیز سکونت طوایف مختلف با تضادهای قومی، شرایط ویژه‌ای را دارا بود. همچنین به علت دوری از مرکز، حراست از آن در مقابل تبهکاران دشوار بود. هدف از انجام این پژوهش پاسخگویی به این سؤال است که اداره عدلیه کرمانشاهان در مقابل جرایم و مفسدات اجتماعی چه تدابیری را اتخاذ کرده بود؟ با توجه به تعدادی از اسناد می‌توان گفت که عدلیه نوین در جهت عدالت اجتماعی و احقاق حقوق مردم ایجاد شد، اما در پاره‌ای از اوقات به خاطر وجود افراد بی‌کفایت و اخذ رشوه از متهمان و یا تحت فشار افراد با نفوذ و صاحب قدرت، حق شاکیان را پایمال می‌کرد. این مقاله با استفاده از روش پژوهش کتابخانه‌ای مبتنی بر اسناد منتشر نشده عدلیه کرمانشاهان ابعاد این موضوع را تحقیق می‌نماید. یافته‌ها نشان می‌دهد که با وجود دادرسی پرونده‌ها و احقاق حق مردم، اما فساد در عدلیه کرمانشاهان هم رواج داشت که نمی‌توانست بی‌ارتباط با وزارت عدلیه کشور باشد، زیرا بر اساس برخی از اسناد منتشر نشده هنگامی که مردم از عملکرد عدلیه کرمانشاه در پرونده‌های خاصی ناامید می‌شدند، به ناچار شکوائیه خود را به عدلیه کل کشور ارسال می‌کردند اما در نهایت به حق خویش نمی‌رسیدند.</p>	<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۱/۱۶</p> <p>تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۴/۱۵</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۹/۱۷</p> <p>تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۱۰/۰۱</p> <p>کلیدواژه‌ها: عدلیه کرمانشاه، پهلوی اول، بزهکاری، جرایم اجتماعی.</p>

استناد: طلعت ده پهلوان (۱۴۰۲). نگاهی به عملکرد محاکم عدلیه کرمانشاه در مواجهه با برخی از جرایم اجتماعی (۱۳۰۶-۱۳۲۰ش با تکیه بر تعدادی از اسناد

منتشر نشده، پژوهشنامه تمدن ایرانی، ۵ (۲)، ۶۹-۸۷

ناشر: دانشگاه شهید باهنر کرمان. © نویسنده

DOI: 10.22103/jic.2024.22436.1263

* مقاله حاضر، مستخرج از دوره فرصت مطالعاتی نگارنده در اداره کل دادگستری استان کرمانشاه است.

۱. مقدمه

عدلیه نام پیشین «دادگستری» و عنوان سیستم دادرسی ایران در عصر قاجار است. که در راستای برقراری عدالت اجتماعی و حفظ حقوق مردم شکل گرفت و طی سالیان متمادی دچار تغییر و تحول شد. البته با توجه به نظام حکومتی قاجار و منفعت‌طلبی برخی از کارگزاران و قضات، در دادرسی بعضی از پرونده‌ها بی‌عدالتی صورت می‌گرفت و حق شاکیان را هم پایمال می‌شد. از طرفی هم، با وجود اصلاحات میرزا حسین خان مشیرالدوله و همکاری میرزا یوسف‌خان مستشارالدوله قوانین مهمی تدوین گشت و یا با تأثیرپذیری از اروپاییان بازنگری‌هایی نیز انجام پذیرفت. با این حال، تا روزگار رضاشاه ساختار سنتی خود را حفظ کرد و پس از آن این دیوان مجدداً تغییر یافت در اقصی نقاط کشور دگرگون شد و شکل خاصی پیدا کرد.

۱-۱- بیان مسئله

در این مقاله به اختصار عملکرد عدلیه کرمانشاهان در برابر تعدادی از جرایم اجتماعی دوران پهلوی اول از سال ۱۳۰۶ش تا سال ۱۳۲۰ش با تکیه بر برخی اسناد منتشر نشده مورد تحقیق قرار می‌گیرد. علت انتخاب موضوع این است که با وجود انحلال دستگاه عدلیه کهن و اصلاح نظام قضایی ایران و سرانجام تأسیس عدلیه نوین که با طراحی علی‌اکبر خان داور وزیر عدلیه در روزگار حکومت رضاشاه صورت گرفت؛ اما مشکلات بدان سبب که ساختار نظام سیاسی و اجتماعی ایران دموکراتیک نبود نه تنها به طور قابل قبول و شایسته‌ای حل نشد بلکه فساد و بی‌عدالتی بعضی از مواقع وجود داشت و همین امر باعث نارضایتی میان عامه مردم گردید؛ البته نکته مهم اینجاست که در این دوران اصلاحات سریع و گسترده، در عرصه نظام قضایی از جمله تغییرات اساسی در سیستم قضایی و ایجاد تشکیلات نوین با الگوبرداری از نظام‌های حقوقی خارجی، در دستور کار قرار گرفت. نخستین اقدامات داور پیرامون وضعیت مأموران عدلیه و تغییر در مقامات عالی قضایی بود. یعنی این که در انتخاب قضات جدید، تحصیلات معیار ارزیابی صلاحیت فرد شد. تشکیل کمیسیون‌های اصلاح و تهیه لوایح قانونی، دیگر اقدامی بود که داور با مشورت برخی از صاحب‌نظران این حوزه، از جمله: میرزااحسین‌خان مشیرالدوله (پرنیا)، دکتر محمد مصدق، میرزا محسن‌خان صدر (صدراالاشراف)، منصورالسلطنه عدل و میرزااحمدخان شریعت‌زاده آن را شکل داد. وی در روزهای ابتدایی تصدی‌اش بر عدلیه و در مصاحبه‌هایی که با برخی از جراید دولتی درخصوص تحول نظام قضایی داشت، همواره بر این نکته تأکید می‌کرد که دستگاه قضایی جدید، دارای تشکیلاتی ساده و سهل‌الوصول برای مردم بوده و در عین حال سرعت کار بالایی هم خواهد داشت. تشکیلات عدلیه در این دوره، به محاکم عمومی (دادگاه صلحیه، دادگاه بدایت، دادگاه استیناف و دیوان تمیز) و محاکم اختصاصی دادگاه شرع، شورای صلحیه، دادگاه تجارت، دادگاه انتظامی قضات، دیوان حرب، دادگاه نظامی، دیوان جزای عمال دولت، دیوان محاکمات مالیه تقسیم می‌شد.

به هر شکل، داور در این دوران در پیشبرد عملیات و اقدامات خود در عدلیه نوین، به واسطه دربار و مجلس با اطمینان و محکم عمل می‌کرد و بدین سبب، با این پشتوانه محکم، در ظاهر تغییرات گسترده و تأثیرگذاری را در عرصه قوانین قضایی ایجاد کرد؛ اما مطابق با اسناد عدلیه باید گفت که قضات و مأموران دولت در اکثر اوقات صرف‌نظر از این که استقلال کافی نداشتند، بر عملکرد آنان نیز به خوبی نظارت نمی‌شد به همین دلیل با مردم عادلانه رفتار نمی‌نمودند. مثلاً، در کرمانشاهان هم وضعیت عدلیه همچون سایر نقاط ایران با عدالت همراه نبود زیرا مردم زمانی که از شکایت خود در اداره عدلیه استان نتیجه خاصی نمی‌گرفتند به مرکز نامه می‌نوشتند تا شاید نسبت به دعوی آنان با عدالت و آرامش رسیدگی شود. هدف از انجام این پژوهش پاسخگویی به این سؤال است که اداره عدلیه کرمانشاهان در مقابل جرایم و مفاسد اجتماعی چه تدابیری

را اتخاذ کرده بود؟ با توجه به تعدادی از اسناد می‌توان گفت که عدلیه نوین در جهت عدالت اجتماعی و احقاق حقوق مردم ایجاد شد، اما در پاره‌ای از اوقات به خاطر وجود افراد بی‌کفایت و اخذ رشوه از متهمان و یا تحت فشار افراد با نفوذ و صاحب قدرت، حق شاکیان را پایمال می‌کرد.

۱-۲- ضرورت و اهمیت تحقیق

پژوهش حاضر از این نظر مهم است که می‌تواند بخشی از تاریخچه تشکیلات عدلیه و دادگستری در ایران به ویژه در کرمانشاه را بیان کند و نیز برخی از اقدامات منفی و مثبت آنان را شرح دهد و در این خصوص ابهامات موجود را روشن نماید.

۱-۳- روش تحقیق

این مقاله بر اساس روش کتابخانه‌ای و بهره‌گیری از اسناد منتشر نشده عدلیه کرمانشاه و نیز با تکیه بر منابع معتبر تاریخی ابعاد و زوایای موضوع را مورد توصیف و تحلیل قرار می‌دهد.

۱-۴- پیشینه پژوهش

پیرامون موضوع این پژوهش تاکنون تحقیق مستقل و درخور توجهی انجام نشده و پژوهشگران مختلف بیشتر و به طور کلی تشکیلات عدلیه در دوران قاجار و پهلوی را در قالب کتاب و یا فصلی از آن، مقاله و پایان‌نامه بررسی نموده‌اند ولی به شکل خاص و جزیی عملکرد عدلیه کرمانشاهان و بزهکاری و جرایم اجتماعی را مورد توجه قرار نداده‌اند. به عنوان نمونه، باقرعاقلی (۱۳۶۹)، در کتاب «داور و عدلیه» به صورت کلی به عملکرد علی‌اکبر داور در حوزه تشکیلات عدلیه کشور و نحوه عملکرد آن پرداخته، ولی درباره اداره عدلیه کرمانشاه سخن نگفته است، همچنین عباس سرافرازی (۱۳۸۴)، در پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد با عنوان: «تشکیلات عدلیه در دوره قاجار» و نیز تنها به دستگاه عدلیه در عصر قاجار تحقیق نموده است، و یا محمدحسن نیا (۱۳۸۹)، در مقاله «تشکیلات عدلیه قدیم و جدید و خاطراتی از آن»، نامی از عدلیه کرمانشاهان نبرده است و نیز مسلم شیاسی و قباد منصوربخت (۱۳۹۹)، در مقاله «بازتاب‌های انحلال عدلیه در مطبوعات دوره رضاشاه (۱۳۰۴-۱۳۰۶/۱۳۰۵-۱۹۲۵م)»، به شکلی گذرا پیرامون عدلیه بحث نموده‌اند و اشاره‌ای هر چند کوتاه و مختصر به عدلیه کرمانشاهان نداشته‌اند. و در نهایت، ویلم فلور (۲۰۱۸) در کتاب «کرمانشاه» اشاره چندانی به عدلیه نکرده است. از این رو، با توجه به این که تاکنون پژوهش مستقل و روشمندی راجع به عملکرد عدلیه کرمانشاهان در دوره پهلوی اول صورت نگرفته، چنین پژوهشی با بهره‌گیری از اسناد عدلیه در جهت آشنایی با تاریخچه و عملکرد عدلیه در آن روزگار ضروری به نظر می‌رسد. بنابراین، این مقاله با بهره‌گیری از روش پژوهش کتابخانه‌ای و با تکیه بر آگاهی موجود از مطبوعات مهم و به ویژه با بررسی اسناد منتشر نشده عدلیه کرمانشاه در آرشیو اسناد کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران درصدد تبیین گوشه‌هایی از عملکرد عدلیه کرمانشاهان در عصر پهلوی اول است. اهمیت این تحقیق آن است که برای نخستین بار با تکیه بر چنین اسنادی به بررسی و واکاوی این مسئله در عدلیه استان کرمانشاه آن هم در عصر پهلوی اول می‌پردازد تا بدین صورت زوایایی از عملکرد و احکام دستگاه عدلیه در این منطقه از ایران مورد بررسی قرار گیرد.

۲. محدوده جغرافیایی کرمانشاهان در عصر رضاشاه

در ابتدای دوران حکومت پهلوی اول مطابق با قانون جدید، ایران به یازده استان، چهل و نه شهرستان، و تعداد زیادی بخش و دهستان زیر نظر وزارت داخله تقسیم شد (آبراهامیان، ۱۳۸۳: ۱۷۰). کرمانشاهان نیز در میان این استان‌ها بود و به خاطر این که در مجاورت عراق از سمت غرب و نیز همدان از سمت مشرق، کردستان از سمت شمال و لرستان از سمت جنوب قرار داشت و شهرهای کرمانشاه، هرسین، قصرشیرین، شاه‌آباد (اسلام‌آبادغرب)، سنقر و کلیایی، گیلانغرب، سرپل ذهاب، پاوه و اورامانات و کنگاور را در بر می‌گیرد، همچنان اهمیت خود را در حوزه‌های نظامی و سوق الجیشی و اقتصادی حفظ نمود (سلطانی، ۱۳۷۰: ۱۷/۱). از طرفی هم، به سبب تنوع اقلیمی، کوهستانی بودن و حضور طوایف مختلف در آنجا و درگیری‌هایی که میان آنان رخ می‌داد لازم بود تا دستگاه عدلیه بر اوضاع آن منطقه کاملاً مسلط باشد.

۳. عدلیه کرمانشاهان در دوران پهلوی اول (۱۳۰۶ - ۱۳۲۰ ش)

در سال ۱۳۰۶ ش عدلیه نوین در ایران با ابلاغ تلگراف تأسیس آن به سراسر ایران و با نطق رضاشاه در ۱۵ اردیبهشت همان سال در کاخ گلستان شکل گرفت (ایران، ۱۳۰۵: ۱). هدف اصلی دولت ایجاد عدلیه عادلانه و مبتنی بر واقعیت روز بود و تعیین تکلیف پرونده‌های جمع کثیری از مردم بود. بنابراین، در همین راستا کمیسیونی برای اصلاح و تدوین قوانین تشکیل شد و زیر نظر شخص علی‌اکبر داور کار نوشتن و تدوین قوانین جدید با جدیت آغاز گشت.

در این کار قانون یا کد فرانسه^۱ پایه و اساس قرار گرفت. نخستین جلد قانون مدنی در سال ۱۳۰۷ ش در مجلس به تصویب رسید. جلدهای دوم و سوم قانون مدنی هم در سال ۱۳۰۸ ش به مجلس تقدیم شد، اما تصویب آن‌ها تا سال ۱۳۱۳ ش و ۱۳۱۴ ش به تعویق افتاد. از سویی نیز، کمیسیون مربوطه تلاش کرد تا قوانین و موازین فقه اسلامی را هم در نظر بگیرد (رحمانیان، ۱۳۹۵: ۱۹۶). بنابراین، علی‌اکبر داور حقوقدان برجسته که در سوئیس حقوق آموخته بود نقش مهمی را در تکامل دستگاه عدلیه در عصر رضاشاه ایفا نمود. وی حقوقدانان تحصیلکرده جدید را بجای قضات سنتی به کارگماشت؛ همچنین ترجمه‌های تعدیل یافته‌ای از حقوق مدنی فرانسه و حقوق جزای ایتالیا را به نظام حقوقی ایران وارد کرد و نیز سلسله مراتبی از دادگاه‌های دولتی به شکل دادگاه‌های بخش، ناحیه و استان و یک دادگاه عالی را پدید آورد و مسئولیت تشخیص شرعی یا عرفی بودن موارد حقوقی را به قضات دولتی واگذار نمود (آبراهامیان، ۱۳۸۳: ۱۷۵). و بدین ترتیب، ساختار قضایی ایران را دگرگون ساخت. با این حال، عملکرد او مورد مخالفت و انتقاد برخی از رجال سیاسی کشور از جمله، دکتر محمد مصدق واقع گردید زیرا وی معتقد بود که انحلال و تغییر شکل عدلیه که از دستاوردهای مهم مشروطه است کار ناروایی به حساب می‌آید و نیز اجتهاد غیرقابل انتقال است و افراد غیرمذهبی نباید در امور قضاوت وارد شوند (مکی، ۱۳۶۴: ۲۹۹ - ۳۰۰).

از سوی دیگر، او استفاده از قوانین حقوقی بیگانگان و بهره‌گیری از مستشاران خارجی در این حوزه را زیان‌آور و بر ضد منافع مردم دانست (کاتوزیان، ۱۳۸۵: ۱۵۴). برخی از مطبوعات مشهور نظیر، روزنامه شفق سرخ که توسط علی دشتی منتشر می‌شد و یا حبل‌المتین انحلال عدلیه قدیم را منعکس کردند. مثلاً، در روزنامه شفق سرخ آمده است: «... این خانه‌ای

^۱ - کد فرانسه یا قانون ناپلئون مجموعه مدونی از مقررات قانونی است که پایه حقوقی فرانسه را تشکیل می‌دهد. این قانون با نظارت ناپلئون بناپارت در سال ۱۸۰۴ تنظیم و تصویب شد. لازم به ذکر است که اکثر کشورهای دنیا آن را سرلوحه قوانین خود قرار دادند (ر.ک، قانون مدنی و تجارتی فرانسه؛ نخستین ترجمه فارسی از قانون مدنی فرانسه «کد ناپلئون» ترجمه حسین قلی نوری، تصحیح و تحقیق محمدمهدی منتظری، تهران، مجمع علمی و فرهنگی مجد).

که در آن را بستند آشیانه فساد بود...» (شفق سرخ، ۱۳۰۵: ۱) و نیز نشریه پر فروش حبل‌المتین در مقاله‌ای می‌نویسد: «... زمان بسیاری لازم بود تا عدلیه اصلاح شود و ذهن مردم نسبت به آن تعدیل گردد و آن را پناهگاه خود بدانند و طعم عدالت را بچشند...» (حبل‌المتین، ۱۳۰۵: ۳) و در ادامه بر خلاف نظر مصدق استخدام مستشاران خارجی و با تجربه را در جهت بهبود اوضاع عدلیه ضروری می‌داند (همان). به هر حال، داور علی‌رغم مخالفت‌ها، اصلاحات قضایی را لازم بر شمرد و تشکیلات موجوده را برای تأمین نظریه اصلاحی کافی ندانست و معتقد بود که رفع نواقص و اصلاح عدلیه امری واجب است (عاقلی، ۱۳۶۹: ۱۰۷). سرانجام با انجام اصلاحات در تشکیلات جدید عدلیه ۳۵ شعبه آن در سراسر کشور از جمله، کرمانشاه راه اندازی شد که همه آن‌ها زیر نظر مرکز فعالیت می‌نمودند (همان: ۱۴۲)؛ و ظاهراً وزارت دادگستری بر آنان به خوبی نظارت داشت اما با بررسی اسناد حقوقی و کیفری این دوران نشان می‌دهد که دولت از کنترل دقیق شعبات عدلیه در اقصی نقاط ایران ناتوان بوده و فساد و تباهی آنان برخلاف شعارهای عدالت محوری که از قبل داده بودند است و اغلب حقوق مردم نادیده انگاشته می‌شد. بسیاری از پرونده‌های قضایی همواره از بستر و زمینه‌های اجتماعی بر می‌خیزند و شرایط اجتماعی در شکل‌گیری انواع بزه‌ها و جرایم نقش اساسی دارد؛ کرمانشاهان که به خاطر موقعیت جغرافیایی و اقتصادی خاص خود یکی از مناطق مهم کشور در عصر پهلوی اول به شمار می‌رفت از این رو، تشکیلات عدلیه در آنجا سامان گرفت. در این ناحیه اقوام، طوایف و ایلات مختلفی سکونت داشتند که همواره میان آنان اختلافات و منازعات قومی، مذهبی و خانوادگی بروز می‌کرد که البته تصاحب املاک و اراضی، حقاچه و عایدات بیشترین سهم را داشت. افزون بر این به سبب نزدیکی به مرز با معضل اجتماعی قاچاقچیان روبرو بود که به راحتی در مرز دو کشور تردد می‌کردند و کمتر تحت تعقیب و بازجویی قرار می‌گرفتند، همین مسئله ناامنی‌های اجتماعی و اقتصادی را به دنبال داشت.

با وجود این که، چنین معضلات اجتماعی در متون تاریخی کمتر مورد توجه و منعکس شده ولیکن در این رابطه اسناد فراوانی وجود دارد که این معضلات اجتماعی را مبرهن می‌سازند. آن گونه که اسناد عدلیه کرمانشاهان بیان می‌کنند؛ بزهکاری، رشوه، قاچاق، قتل و سایر جرایم در این خطه به وفور وقوع پیوسته و با توجه به ضعف نسبی اداره عدلیه و همچنین وجود افراد بی‌کفایت و نالایق که در پاره‌ای از اوقات هم از سران طوایف تبعیت نموده و یا پول دریافت می‌کردند، پس شاکیان که بیشتر از طبقات فرودست و فقیر جامعه بودند چون راه بجایی نمی‌بردند مجبور می‌شدند با نامه‌نگاری‌های فراوان از اداره عدلیه مرکز یاری بطلبند. از این رو، با ارسال نامه‌ها، درخواست‌ها و حتی ادله وافر عاجزانه تلاش کردند تا از حق خویش حتی با التماس دفاع نمایند. اما عدلیه مرکز کمک چندانی به آنان نمی‌کرد و با این که گاهی دستور پیگیری به عدلیه کرمانشاه داده می‌شد اما در نهایت شاکیان با ناامیدی مواجه می‌شد. البته تعداد اندکی از شکوائیه‌ها با سختی‌های فراوان گاه به سرانجام می‌رسید. ناگفته نماند که فاصله زیاد کرمانشاه تا تهران و نیز کمبود وسایل ارتباطی که اخبار عدلیه کرمانشاه را به مرکز مخابره کند و عدم استقلال قضات که نباید مخالف نظر حکومت و شخص شاه و حتی نمایندگان دول خارجی مانند؛ کنسول بریتانیا در کرمانشاه حکمی را صادر می‌کردند در ایجاد ضعف دستگاه عدلیه تا حدودی مؤثر بود.

۴. معضلات و مشکلات جرایم اجتماعی در کرمانشاهان

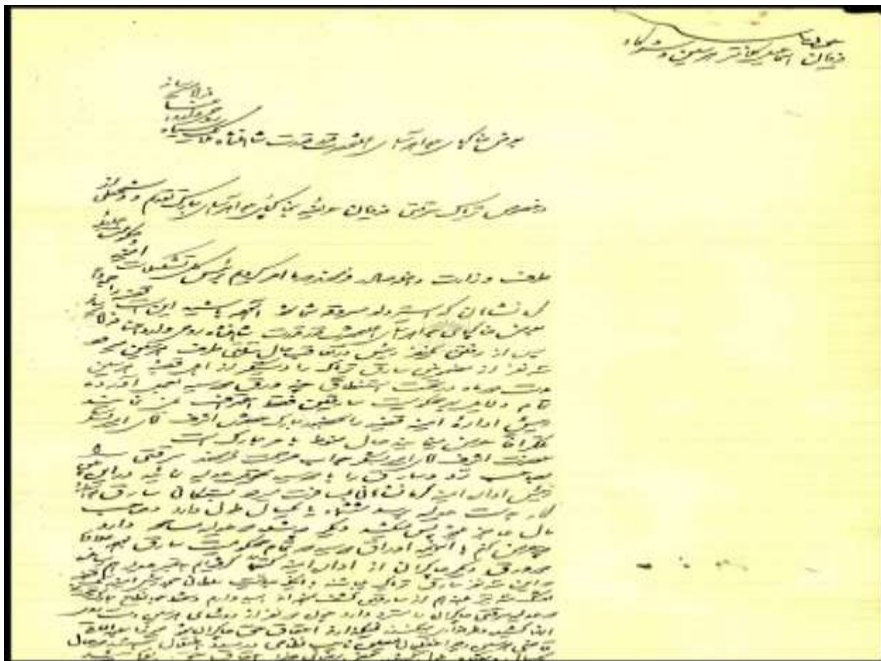
در دوران پهلوی اول مناطق غربی ایران بالاخص کرمانشاهان، به علت بستر و ساختار اجتماعی و سیاسی با نظام و قانون نوین انطباقی نداشت، وجود ساختارهای کهن اجتماعی، اختلاف و نزاع مداوم میان اقوام و طوایف مختلف و نزدیکی به مرز، تعارض میان ساختارهای معیشت شهری، عشیره‌ای و رعایای تازه اسکان یافته در روستاها عامل بسیار مهمی در ظهور چنین تعارضاتی بود.

بر این اساس کرمانشاه از نظر بزهکاری و جرایم وضعیت مطلوبی نداشت، همین امر امنیت و آسایش مردم را به مخاطره انداخته و باعث شده بود تا در اغلب اوقات جمع‌کنش از مردم تحت ظلم و ستم واقع شوند. ساختارهای جدید نیم بند مشروطه قادر به استقرار عدالت نبود و تغییرات جدید نیز بدون وجود ساختارهای اجتماعی، سیاسی که بتواند حداقلی از امنیت و عدالت را بر آورده سازد از اجرای عدالت ناتوان بود و لذا تامین عدالت در این عصر علی‌رغم تلاش برای تغییر ساختارها و اصلاحات مورد نظر به سر نیزه و قدرت نظامی سپرده شده بود و اجرای عدالت مبتنی بر قانون نیز عرصه خطا و آزمون بوده است. از این رو، در محاکم قضایی اطاله دادرسی یکی از موضوعاتی بود که موجب گشت تا مردم از عملکرد عدلیه راضی نباشند. بر اساس اسناد حقوقی، ادارات عدلیه و امنیه کرمانشاهان نسبت به بررسی برخی از جرایم به علت سستی و منفعت‌طلبی واکنش مثبت و جدی نشان نمی‌دادند به گونه‌ای که، مدت زمان رسیدگی به بعضی از پرونده‌های منجر به اطاله دادرسی می‌شد و معمولاً حق شاکیان نیز به راحتی ضایع و تباه می‌گردید.

حیث اگر این شاکیان در جایگاهی از نفوذ اجتماعی قرار داشتند آن چنان قادر به احقاق حق خود نمی‌شدند به عنوان نمونه، اسمعیل، کلانتر هرسین (از شهرهای کرمانشاه) به طور مداوم خواستار تعیین تکلیف وضعیت سارقان تریاک در آن دیار شد و طی نامه‌ای به عدلیه با ناراحتی و لحنی گلایه آمیز چنین می‌نویسد: «وزارت جلیله عدلیه، اسمعیل کلانتر هرسین به خاک پای مبارک اعلیحضرت همایون شاهنشاهی ارواحفاده معروض می‌دارد سارقین اموال مسروقه آن‌ها توسط امنیه دستگیر و به عدلیه کرمانشاه تسلیم شده‌اند، ولی محکمه در رسیدگی مسامحه می‌نماید، با ارسال عرض حال مشارالیه متمنی است ... در احقاق حق عارض تسریع نماید. رئیس دفتر شاهنشاهی ۱۳/سفند ۱۳۰۷» (نامه اسمعیل کلانتر هرسین به عدلیه، شماره: ۷/۱۲/۵/۱۴۰۴۴ ساکما). و در ادامه زمانی که نتیجه مورد انتظار حاصل نمی‌شود، نامه دیگری چنین می‌نگارد:

«به عرض خاک پای جواهرآسای اعلیحضرت قدر قدرت شاهنشاه ملائک سیاه و روحی ارواحفادا می‌رساند، در خصوص تریاک سرقتی ندیمان عریضه‌ای به خاک پای جواهرآسای مبارک تقدیم و دستخطی از طرف وزارت داخله صادر فرمودند: ما امر کردیم به رئیس کل تشکیلات امنیه و حکومت جلیله کرمانشاهان که استرداد مسروقه شما شود. آنچه باشید این است قضیه را مجدداً به عرض خاک پای جواهرآسای اعلیحضرت قدر قدرت شاهنشاه روحی و ارواحفادا می‌رساند پس از رفتن یک نفر رئیس در تعاقب حال سارقینی طرف هرسین می‌رود سه نفر از مضمونین سارقین تریاک را دستگیر از اهل قصبه هرسین مدت سه ماه در تحت استنطاق چند ورق رسید به عمل آورده تمام دلایل به هر محکومیت سارقین فقط اعتراف به من نمایند رئیس اداره امنیه قضیه را به حضور مبارک حضرت اشرف آقای امیر لشکر تلگرافاً عرض می‌نماید حال منوط به امر مبارک است. حضرت اشرف آقای امیر لشکر جواب مرحمت فرمودند سرقتی را به صاحب رد و سارق را با رسید تحویل عدلیه نمایند در این بین رئیس اداره امنیه کرمانشاهان به مسافرت می‌رود بستگان سارق به واسطه کار به دست عدلیه برسد شش ماه یا یک سال طول دارد و صاحب مال عاجز می‌شود پس می‌کشد دیگر چه شد که عدلیه مسامحه دارد چه عرض کنم با این همه اوراق رسید در تمام محکومیت سارق بود علاوه دو ورق دیگر چاکران از اداره امنیه کتباً گرفته‌ایم به تمبر عدلیه هم رساند که این سه نفر سارق تریاک می‌باشند با این که جدیت سلطان مجد رئیس امنیه یک قبضه تفنگ سه تیر بلند هم از سارقین کشف نموده‌اند امیدوارم دستخط جناب جهان مطاع مبارک مرحمت نمود از عدلیه سرقتی چاکران را مسترد دارد چون دو نفر از رؤسای هرسین دست روی آن‌ها کشیده و طرفداری می‌کنند نمی‌گذارند احقاق حق چاکران بشود عبدالباقی قاضی هرسین و چراغعلی خان ... نایب نظامی در مسیر اختلال بستند، هر حال یک سال و هفت ماه طول کشید محض رضای خدا احقاق حق بفرمائید. ندیمان اسماعیل کلانتر هرسین و شرکاء» (نامه دوم اسمعیل، کلانتر هرسین به عدلیه، ساکما). سرانجام عدلیه کرمانشاهان در پاسخ به نامه اسمعیل کلانتر هرسین به اختصار چنین نوشت: «ریاست عدلیه کرمانشاهان، اسمعیل کلانتر معروض به خاک پای مبارک همایونی ارواحفاده تقدیم داشته، پس از عرض علیه، عرض حال را برای رسیدگی و تهیه جواب به وزارتخانه حالییه فرموده‌اند ... سارقین اموال مسروقه آن‌ها توسط امنیه دستگیر و جهت رسیدگی و تنفیذ مجازات به عدلیه آنجا تسلیم شده‌اند، محکمه در رسیدگی به امر مشارالیه اقدام نماید ...»

در ادامه همین نامه دستور داده شده که بر مبنای شرح فوق، این نامه جهت اطلاع به اسمعیل کلانتر هرسین اطلاع داده شود تا به عدلیه کرمانشاه مراجعه نماید (نامه عدلیه کرمانشاهان در پاسخ به نامه اسمعیل، کلانتر هرسین، نمره عمومی: ۲۹۱۰۲، ماه تاریخ تحریر: ۷/۰۲/۲۳، ماه تاریخ خروج: ۱۳۰۸/۰۱/۰۶، ساکما). به رغم این که در قوانین کیفری برای این گونه اعمال مجازاتی پیش بینی شده بود اما خروجی این دادرسی‌ها چیز دیگری بود. مدارک اسناد نشان دهنده طولانی شدن فرآیند بررسی‌های قضایی و اعمال نفوذ اطرافیان و بستگان سارق و تعلل اداره امنیت و دستگاه عدلیه در رسیدگی به این گونه جرایم است.

(اسناد مربوط به سرقت تریاک در هرسین - کرمانشاه)

۵. معضل رشوه در عدلیه کرمانشاه

در جامعه سنتی ایران در عهد قاجار رشوه امری عادی و نهادینه شده بود که در سلسله مراتب نظام استبدادی عهد قاجار نفوذ گسترده‌ای داشت و در این سیستم امری معمولی و متداول بود و از شخص شاه تا امراء و حکام و کار گزاران جزء به راحتی آن را دریافت می‌کردند و قانونی برای مقابله با این رسم نه تنها وجود نداشت بلکه در سلسله مراتب قدرت منبع در آمد و رشد و ترقی به شمار می‌آمد. علی‌رغم، برخی تلاش‌ها از سوی اشخاصی مثل امیرکبیر این معضل در دوران مشروطه با وجود تأسیس وزارت عدلیه و بعدها وزارت دادگستری نوین همچنان به عنوان یکی از بزه‌های اجتماعی و جرایمی بود که جامعه را به شدت تحت تأثیر قرار داده بود، مسئله رشوه و نتایج حاصله از آن منجر به پامال شدن حق فرد و هرج و مرج می‌شد. در این دوران، در کرمانشاهان بحث پرداخت رشوه یکی از معضلاتی بود که گریبانگیر دستگاه قضایی شده بود به صورتی که تعداد قابل توجهی از شاکسانی که به دستگاه عدلیه مراجعه می‌کردند، با اندوه و عصبانیت از نابسامانی موجود در ساختار این وزارت شکایت داشته‌اند. بنابراین، حاکم بودن این شرایط؛ سبب بروز نارضایتی‌های گسترده و شکایت عده زیادی از مردم می‌شد؛ همین امر اوضاع نابسامان و فساد دستگاه عدلیه در این منطقه را به خوبی نشان می‌دهد.

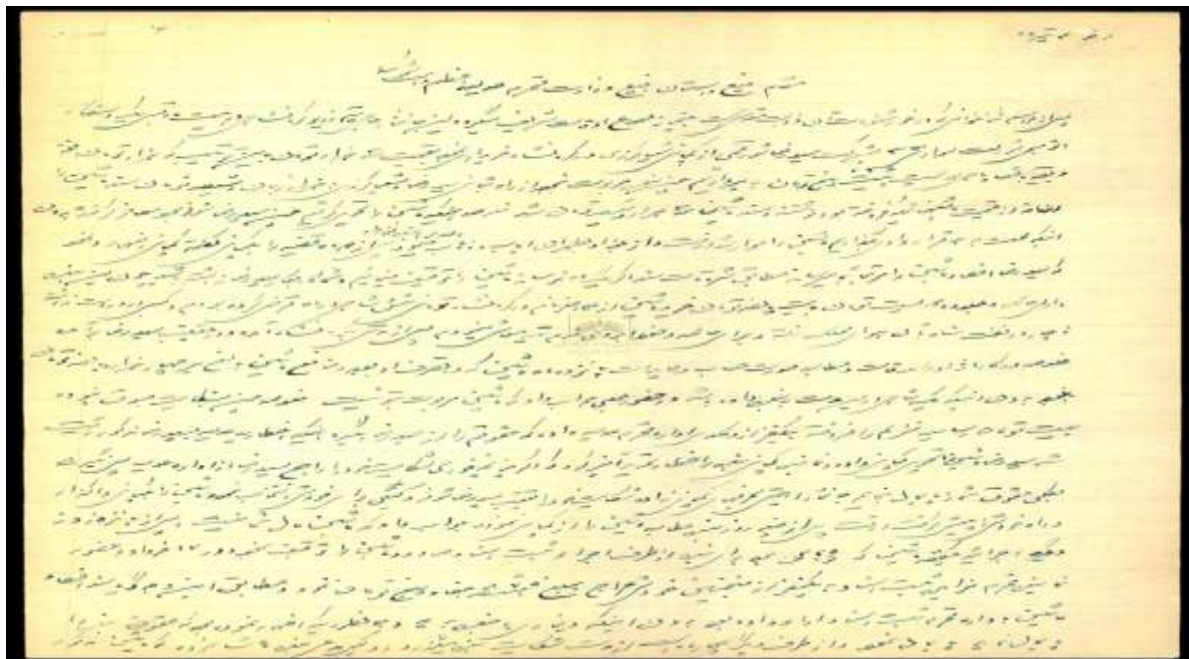
از طرفی، هر چند برای این گونه معضلات اجتماعی جرم‌انگاری و مجازاتی برای آن در نظر گرفته شده بود ولی گاهی در عمل اقدام مؤثری در این خصوص صورت نمی‌گرفت به طوری که، آقای ابوالقاسم یخچالی طی نامه‌ای از فساد و رشوه در عدلیه کرمانشاه به مرکز شکایت‌کرده و نسبت بدین امر این‌طور اعتراض نموده بود: «تصدق پای جواهرآسای عدالت گستر انوشیروانیت گردم، از آنجایی که طالع اقبال مظلومان صفحه غرب عموماً و مظلومان ستمکش کرمانشاهان خصوصاً از الطاف ربانی به شرف ... خاک پای موکب مسعود مبارک بر سر و دیده جان پر از غبار ظلم از عدلیه بی‌عدل منور و مفتخر فرمودند و از جمله مظلومان این دعاگوی جانفشان ابوالقاسم نام معروف یخچالی نزدیک سه سال است به عدلیه به موجب

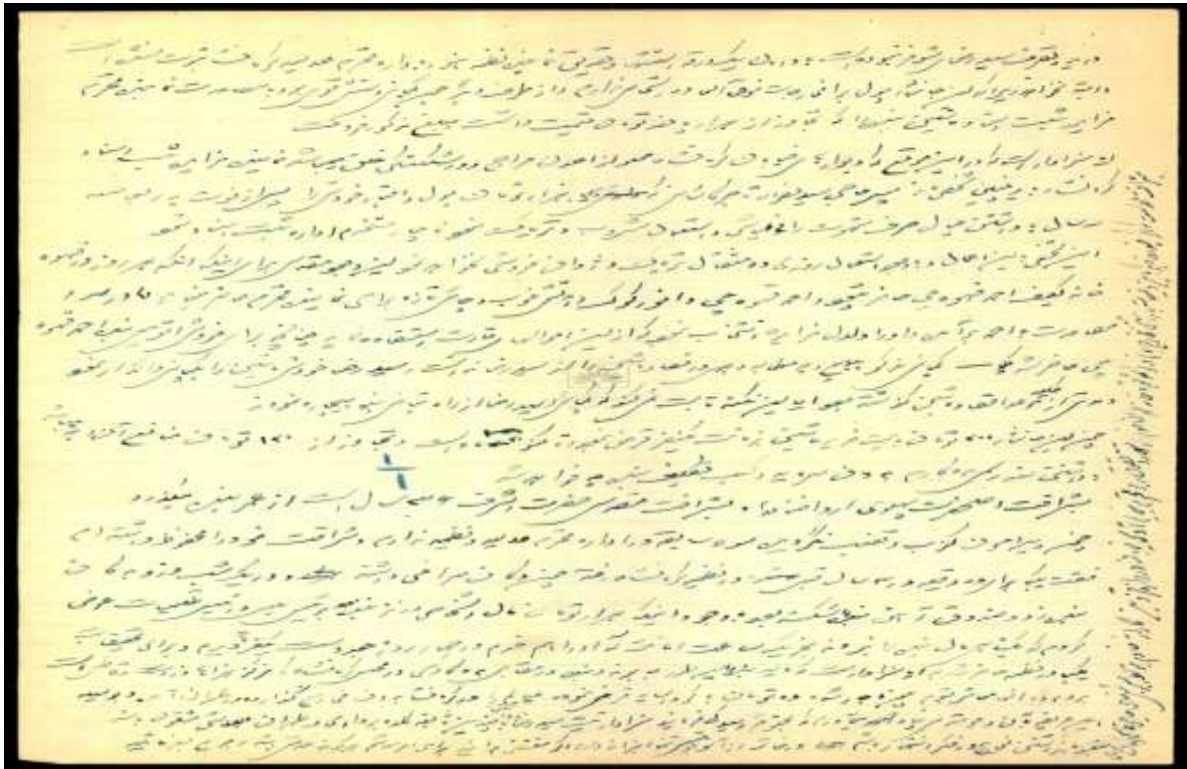
سند شرعی عارض شده، پس از خرابی و خسارت زیاد ارجاع به محضر علماء نمودند به محضی که حکم برله جانفشان صادر گردید، پولی از مدیونم گرفتند و او را مرخص نمودند حال به اقتضای سال و سن و سی نفر عیالات پناه به آسمان عدالت بنیان مبارک آورده، بلکه در این اواخر عمر از دولت فرق مبارک نایل به حقوق حق گشته تا مادام العمر با این کثرت عیالات اشتغال به ثناخوانی ذات اقدس ملوکانه شاهنشاه ... ورزیم زیاد امر مطاع ملوکانه است، ابوالقاسم یخچالی» (نامه ابوالقاسم یخچالی به وزارت جلیله عدلیه، ساکما). این سند آشکار می کند که چگونه فرد مجرم با پرداخت رشوه به دستگاه عدلیه کرمانشاهان آنان را با خود همراه و سرانجام تبرئه و آزاد شده است. حال این که حق شاکی به راحتی تزییع شده است. مرکز نیز در پاسخ به نامه او در کمال خونسردی چنین گفت: «آقای ابوالقاسم یخچالی، در جواب عرض حال مبنی بر شکایت از عدلیه کرمانشاهان که به خاک پای مبارک اعلیحضرت همایون شاهنشاهی ارواحنافداه معروض داشته‌اید و برای رسیدگی به وزارت عدلیه احاله فرموده‌اند اشاره می‌دارد بعد از تجدید کمیسیون عدلیه ولایات به محکمه مربوطه مراجعه نماید ... قانون رسیدگی و احقاق حق خواهد شد. امضا - معاون کاظمی» (نامه وزارت عدلیه به ابوالقاسم یخچالی، نمره عمومی ۱۶۳۲، تاریخ تحریر: ۶/۰۲/۱۲، تاریخ خروج: ۱۳۰۶/۰۲/۲۳، ساکما). به هر طریق، سند دیگری راجع به این موضوع در دسترس نیست که معلوم شود این شخص به حق خویش رسیده است یا نه!!

کلاهبرداری - قصد عمدی در فریب‌دادن دیگران به منظور نفع شخصی - هم از دیگر بزه‌های اجتماعی است که مشکلات عدیده‌ای را برای مردم کرمانشاه ایجاد کرده بود. به عنوان نمونه، فردی به خاطر این که در معامله ماشین زیان دیده و از وی با زیرکی کلاهبرداری شده چنین شکایت کرده است: «مقام منیع دادستان رفیع وزارت محترم عدلیه اعظم دامت شوکت، پس از مراسم ثناخوانی که در خور شئون آن دولت مقدس است ... مصدع اوقات شریف می‌گردد و این جان نثار حاج قاسم زریر کرمانشاهی در بیست ماه قبل یک دستگاه اتومبیل شورلت سواری ۳۳ شرکت سیدرضاشور قمی از کمپانی ... کردی در کرمانشاه خریداری نموده، به قیمت سه هزار تومان، به این ترتیب که هزار تومان نقد و بقیه با قسط ماهی دو بیست و بیست و پنج تومان بپردازیم چون بند مربوط به حصر از راه تبانی سیدرضا و ... کردی با هزار زبان و سیصد تومان سند ماشین را اضافه از قیمت ماشینی که فروخته بودند نوشتند و سند ماشین سه هزار و ششصد تومان شد خلاصه این که ماشین را تحویل گرفتیم چون سیدرضا شوهر مجوز مسافر گرفته، بدون این که محلی به قراردادی بگذاریم، ماشین را سوار شد و رفت و از بغداد به طهران ایاب و ذهاب می‌نمود ... پس از دوماه قضیه را به کمپانی گفته، کمپانی اظهار نمود که سیدرضا اقساط ماشین را مرتباً به ما می‌رساند مطابق شروط تات سند اگر یک ماه نرساند ماشین را توقیف می‌نمائیم و شما کار به کار سیدرضا نداشته باشید چون این بند دارای عائله بوده دو بیست تومان بابت پانصد تومان خرید ماشین از علی اصغر نام در کرمانشاه تومانی شش شاهی در ماه قرض کرده بودم و کسی در دست نداشته ناچار در نفت شاه با آن هوای مهلک و برای عائله و حفظ آبروی خودم تهیه معاشی نمودم پس از مدتی به کرمانشاه آمده و در تعقیب سیدرضا برآمد خلاصه درگاراژ او را ملاقات و مطالبه صورت حساب و عایدات پانزده ماه ماشینی که در تصرف او بوده و منافع ماشین بالغ بر چهار هزار و پانصد تومان بدون این که یک شاهی در این مدت به من داده باشد و در حضور جمعی جواب داد که ماشین مربوط به تو نیست خلاصه چون شکایت مسوق نموده بیست تومان اثاثیه منزل را فروخته به یک نفر از وکلای محترم اداره عدلیه داده که حقوقم را از سیدرضا بگیرد همین که اخطاریه عدلیه به سیدرضا مذکور روئیت شد سید رضا ماشین را به کمپانی تحویل داده و نماینده کمپانی بنده را اخطار تهدیدآمیز کرد که اگر چنان که فوری شکایت خود را راجع سیدرضا از اداره عدلیه پس نگیری به کلی حقوق شما را پایمال می‌نمائیم، جان نثار اهمیتی به حرف‌های کمپانی نداده و شکایت خود را تعقیب سیدرضا شوهر و کیلی را برای خودش انتخاب نموده و ماشین را به کمپانی واگذار و راه خودش را پیش گرفت و رفت پس از چند روز بنده مطالبه ماشینی را از کمپانی نموده جواب داد که ماشین مال شما نیست و پس از پانزده روز دیگر اجرائیه یک قسط ماشین که دو بیست و بیست و پنج تومان بود برای بنده از طرف اجرا ثبت اسناد صادر و ماشین را توقیف نمود در هفده خرداد با حضور نماینده محترم مزایده ثبت اسناد به یک نفر از منتخبین خودش حراج به مبلغ هشتصد و هفتاد و پنج تومان

نمود و مطابق این وجه گویا سند امضا و ماشین به اداره محترم ثبت اسناد ارائه داده بود بدون این که دیناری به بنده بدهد و همان طوری که اظهار نموده بود که حقوق بنده را پایمال نماید پایمال نمود و از طرف دیگر چهار ماه است از مدت شکایت بنده می‌گذرد و وکیل مدعی بنده حاشا نموده که ماشین مذکور در ید و تصرف سید رضی شوفر نبوده است با دادن یک ورقه استشهاد و تصدیق نماینده نظمی هنوز به اداره محترم عدلیه کرمانشاه ثبوت نشده است و از طرف دیگر چون کمپانی دستش قوی بود با مساعدت نماینده محترم مزایده ثبت اسناد، ماشین بنده را که تجاوز از هزار و پانصد تومان قیمت داشت به مبلغ مذکور فروخت ...» در پایان این نامه با التماس شرایط زندگی خود و ماهیت فرد کلاهدار را توضیح می‌دهد و از مسئولان خواهش می‌کند تا نسبت به کلاهداری و بی‌عدالتی صورت گرفته توسط آن شخص و کمپانی ماشین اقدامات قانونی لازم انجام شود و ادارات عدلیه و امنیه اجازه ندهند تا حق وی به راحتی پایمال شود (سند مربوط به شکایت از کلاهداری در کرمانشاه، ساکما).

بنابراین، همان طور که از محتوای این سند هویداست حق فرد مذکور به راحتی ضایع شده و اداره عدلیه و نیز نظمی کرمانشاه هم به درخواست وی اهمیتی نداده است. با وجود این کاستی‌ها اداره عدلیه مرکز هم در برخی از مواقع نظارت کافی بر شعبات خود در شهرستان‌ها نداشته است؛ زیرا آنان نسبت به دعاوی مردم عملکرد و رفتار مناسبی نداشتند و بدین طریق، حق شاکیان به راحتی تباه می‌شد.

(اسنادی از سرقت خودرو در کرمانشاه و درخواست شاکی از عدلیه برای رسیدگی به این امر)

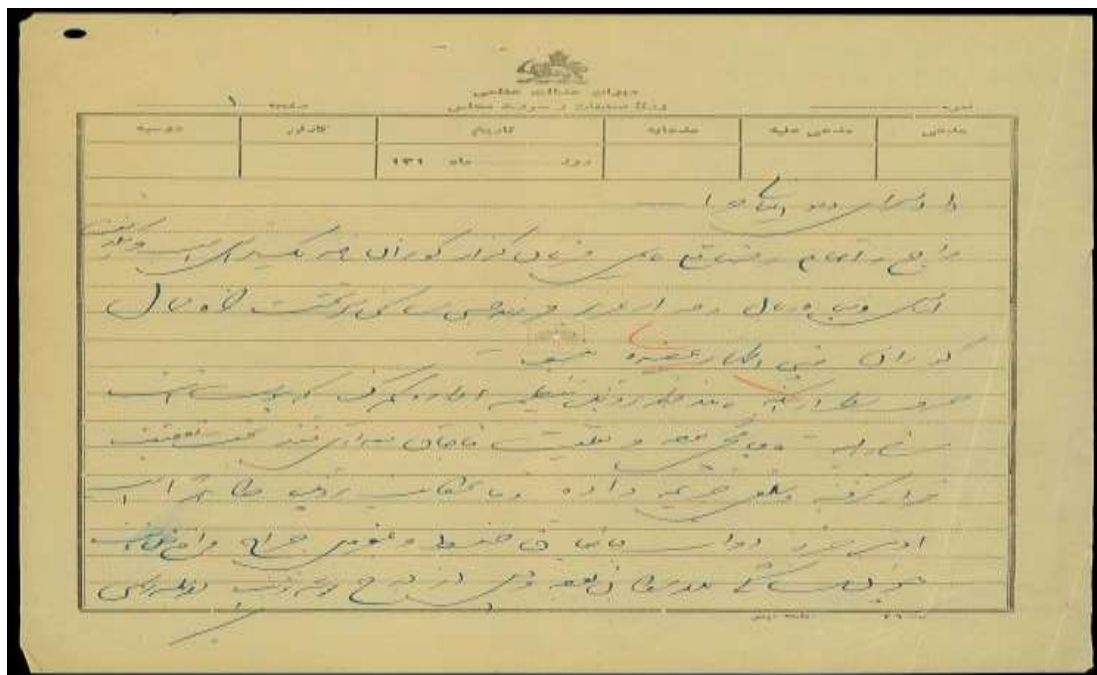
۶. مسئله قاچاق

مسئله قاچاق یکی دیگر از بزه‌ها و جرایم اجتماعی است که در آن زمان با توجه به شرایط جغرافیایی کرمانشاهان و نزدیکی به مرز امری اجتناب ناپذیر و تا حدودی طبیعی بود. زمانی که چیزی بدون اجازه دولت معامله و وارد کشور می‌شد، دولت آن را قاچاق تلقی می‌کرد. نمونه‌های از این گونه اتهامات که به شرنوشت و نتیجه مشخصی منجر نمی‌شده است. در اسناد عدلیه کرمانشاه بدست آمده که نشان دهنده این گونه برخوردها با امور قاچاق و نقش مأموران و مسئولان محلی و دولتی در این گونه امور است و متهمان در نهایت امکان و قدرت لازم را برای روشن شدن حقوق خود نمی‌یافتند. بررسی اسناد عدلیه کرمانشاه ابعاد و زوایای پنهان این مسئله را بخوبی آشکار می‌کند. به طوری که، شخصی بنام رضاقلی یاسمی از اهالی گوران که متهم به دزدی اموال فردی بنام عزیز سرتختگاهی شامل مقداری اشیاء، یک رأس اسب و پنجاه ریال وجه نقد از او بود و نیز به علت قاچاق مقداری قند هم تحت تعقیب قرار داشت و در همین خصوص مقداری جریمه به اداره گمرک ایالتی کرمانشاهان پرداخت کرده و اموالش نیز به دستور دولت حراج گردیده بود، مورد شکایت وی واقع گشت. اما، پس از مدتی حکمی صادر شد که چون وزارت دادگستری پیرامون این پرونده ادله کافی در اختیار نداشته است، رأی به تبرئه وی داده و قرار منع تعقیب صادر نموده است (نامه دیوان عدالت عظمی، ورقه تحقیقات و صورت مجلس، صفحه ۱-۲، ۱۳۱۸/۰۱/۰۵، ساکما).

در این میان نامه‌های متعددی نیز از طرف اداره گمرک کرمانشاهان و وزارت دادگستری و عدلیه درباره وضعیت این پرونده صادر شده اما ظاهراً با پافشاری و پیگیری شاکی بررسی مجدد این پرونده در دستور کار عدلیه قرار می‌گیرد به صورتی که، طبق دستور شماره ۱۵/۲/۲۸-۳۵۴۱ دیوان عدالت عظمی، دیوان جزا می‌بایست در تکمیل پرونده اتهام رضاقلی یاسمی اقدام نماید (نامه دیوان عدالت عظمی، شماره ۶۶۳، ساکما). و نیز در این نامه آمده است: «در پاسخ به نامه شماره: ۱۷۸/۹-۳۵، آقای مستنطق شعبه ۲ عدلیه کرمانشاهان، مقتضی است با مراجعه به مندرجات پرونده کار تا حدی که امکان دارد در

اطراف قضیه رسیدگی نموده و نتیجه را برای اقدام ارسال دارند. مدعی العموم دیوان عالی جزء جوادى» (نامه وزارت عدلیه، به تاریخ: ۱۳۱۷/۰۱/۲۳، شماره: ۱۵۹۸، ساکما). و در نامه دیگر سرهنگ شاکر طباطبایی، فرماندار مرزی غرب کشور نیز از شعبه استنطاق کرمانشاهان خواسته تا نتیجه بازجویی و تحقیق را گزارش دهد (نامه فرماندار مرز غرب، ساکما). با وجود این، متهم قضیه دزدی را تکذیب نموده و جرم خویش را نپذیرفته است (نامه وزارت جنگ، شماره: ۲۷۳۳، ساکما). و طی نامه‌ای اذعان داشت که اولاً، اسب که جزو وسایل قاچاقچیان بود توسط دولت فروخته شد. ثانیاً، اشیایی هم از شاکس گرفته نشده پس ادعای وی کذب است (نامه رضاعلی یاسمی، شماره: ۱۲۵-۱۴/۱۰/۵، ساکما). در نهایت، اظهارات و دفاعیات متهم تأیید نشد و به دستور اداره عدلیه با توجه به شواهد و مدارک محکوم گردید.

به نظر می‌رسد که مقامات محلی و متنفذ اجازه روشن شدن جرایم انتسابی را نمی‌دادند و قاچاق کالاهاى اساسی از جمله قند و شکر که جزو انحصارات دولتی بوده به راحتی صورت می‌گرفته و نتایج آن در محاکم مشخص نمی‌شده و مرتکبین به راحتی مجازات نشدند.

 دیوان عدالت عظمی
 وزارت عدالت و امور حقوقی

شماره	تاریخ	مختاریه	مدرسه عالی	شماره
۱۷	۱۳۱۱			

در این مورد که در وقت سابق در ...
 در وقت سابق ...
 در این مورد که در وقت سابق ...
 در وقت سابق ...
 در این مورد که در وقت سابق ...
 در وقت سابق ...

۱۸۸۸
 ...
 ...

 دیوان عدالت عظمی
 وزارت عدالت و امور حقوقی

...
 ...
 ...
 ...

...
 ...

(اسناد مربوط به اتهام قاچاق قند از کالاهای انحصاری دولت)

۷. جرایم جدید و اعمال نفوذ نمایندگی‌های خارجی

در این میان با توسعه مدرنیته و ورود وسایل جدید حمل و نقل ماشینی حوادث و اتفاقات دیگری بر دامنه مسائل و جرایم قضایی افزوده بود و برای نخستین بار جامعه و عدلیه را در معرض برخی جرایم نو پدید قرار می‌داد. جرایمی که می‌توانست سهوی یا عمدی باشد، دزدی وسایل نقلیه جدید و تصادفات از این نوع جرایم بودند که قوانین مشخص و مدون هم برای آن وجود نداشت و یا پیگیری‌های آن با اعمال نفوذ مواجه می‌شده است. پرونده‌ها و مدارک، سندی پیرامون دزدی و سیله نقلیه یا تصادف منجر به قتل از جمله اسناد قضایی در عدلیه کرمانشاه یافت شده است. لازم به ذکر است که، در اواخر عصر قاجار و سپس دوران حکومت رضاشاه در کرمانشاه به سبب تسطیح و هموارکردن جاده‌ها برای عبور ماشین که در بدایت امر تعداد آن‌ها کمتر از ۲۵ دستگاه بود و زنان پس، در سال‌های بعد تعداد آنان زیاد شد و نیز به علت شیب تند برخی از جاده‌ها خطرهای جانی و مالی برای عابرین رو به فزونی نهاد (floor, 2018, 454). به طوری که، اکثر تصادفات منجر به مرگ می‌شد و چنانچه راننده گواهینامه نداشت، عملش قتل عمد و در زمره جرایم اجتماعی بود. در همین خصوص بر اساس اسناد در سال ۱۳۱۵ در کرمانشاه تصادفی منجر به مرگی اتفاق افتاد؛ اما عدلیه در بررسی علت آن و برخورد با متهم تعلل و موضع آشکاری اتخاذ نکرده بود. از این رو، خانواده مقتول نسبت به عدم رسیدگی به این مسئله شاکی شدند به شکلی که، در سندی آمده که در ساعت سه قبل از ظهر ۱۳۱۵/۰۲/۲۶ طبق گزارش کلانتری، قنصل انگلیس در کرمانشاه، طفل هشت‌ساله‌ای با اتومبیل زیر گرفته و وی را به مرخص‌خانه آمریکایی برده، اما فوت می‌کند. بنابراین، خانواده او خواستار جمع‌آوری ادله و تعقیب متهم شدند (نامه به وزارت عدلیه - به تاریخ ۱۳۱۵/۰۲/۲۶، شماره: ۱۶-۲۱۲۶، ساکما). اما وزارت عدلیه دستور تعقیب متهم را صادر نمود (نامه وزارت عدلیه - به تاریخ ۱۳۱۵/۰۲/۲۹، شماره: ۲۰۴۵، ساکما). در گزارش این حادثه گفته شده که عطف به تلگراف رمز نمره ۱۵/۳/۱۴ - ۷۲۵۸ موضوع راجع به قنصل انگلیس این که خلاصه به عرض می‌رساند: پس از وصول گزارش کلانتری مورخ به تاریخ ۱۵/۲/۲۵ با اتومبیل نمره ۵۵ که راننده آن قنصل انگلیس بود در ابتدای خیابان برزه دماغ با طفل هشت‌ساله‌ای تصادف کرد و مشارالیه را مجروح نمود پس از آن طفل را با اتومبیل خود برای معالجه به مرخص‌خانه آمریکایی برده است. به هر طریق، برای روشن شدن ماجرا دستور تحقیق صادر می‌گردد و پزشکی قانونی نیز مرگ این بچه را در اثر تصادف تصدیق می‌نماید.

بدین ترتیب، عدلیه کرمانشاه، قنصل انگلیس را با نهایت احترام احضار می‌کند و ماجرا را جویا می‌شود (نامه وزارت عدلیه - به تاریخ ۱۳۱۵/۰۳/۱۶، شماره: ۲۶۵۴، ساکما). اما قنصل انگلیس خود را دارای مصونیت خاص می‌دانست و حاضر نبود تا در دادگاه حضور یابد این در حالی بود که مرگ کودک هشت‌ساله ربطی به مصونیت وی نداشت. به هر شکل، با اصرار عدلیه به دادگاه می‌رود و با کمک مترجمی که از اعضای بانک شاهی کرمانشاه بود به سوالات دایره استنطاق پاسخ داده و اعتراف می‌کند که در موقع ارتکاب جرم تصدیق رانندگی او اعتبار نداشته است. این موضوع مصداق قتل عمد تلقی می‌شد؛ اما وی تلاش نمود تا رضایت شاکی پرونده را جلب نماید اما دادگاه خواستار رسیدگی بیشتر نسبت به این موضوع شد (نامه اداره مدعی عمومی کرمانشاه، ساکما). به رغم این که، نامه‌نگاری‌های زیادی انجام می‌گیرد تا ابعاد و زوایای این حادثه معلوم گردد و همچنین قنصل نیز تعهد می‌کند تا زمان صدور حکم از کرمانشاه خارج نشود (نامه وزارت عدلیه، نمره: ۴/۱۱/۱۵ - ۹۹۰۶، ساکما). اما در نهایت نتیجه چیز دیگری شد. با توجه به این شرایط شاکی خواستار رسیدگی بیشتر و در نهایت تعیین تکلیف پرونده شد، بنابراین، عدلیه تصمیم گرفت تا در اسرع وقت خاتمه دادرسی را اعلام نماید. اما صدور رأی سخت بود زیرا دولت انگلیس نمی‌خواست تا برای قنصل خویش در کرمانشاه مشکلی رخ دهد. بنابراین، تلاش کرد تا عدلیه را تحت فشار قرار داده و قضیه را پایان ببخشد؛ ولیکن عدلیه اصرار داشت تا علی‌الظاهر حقی از شاکی ضایع نشود. سرانجام با تحت فشار گذاشتن شاکی و پرداخت هزار و پانصد ریال، او را وادار به ترک دعوا نمودند (نامه وزارت عدلیه - به تاریخ ۱۳۱۵/۰۴/۲۵، شماره: ۴۰۸۲، ساکما). بدین شیوه، به علت ترس از دولت انگلستان پرونده را مختومه اعلام کردند.

البته ویلم فلور معتقد است؛ علت بروز این گونه حوادث به دلیل عدم آگاهی و آشنایی کافی روستائیان از قوانین جاده‌ای و رانندگی بوده است (floor,2018,454).

مورد دیگر دزدی وسیله نقلیه و استفاده از این وسیله بدون مجوز از سوی سارقان خودرو بوده به طوری که، دستگاه عدلیه و قوای انتظامی چندان در این امر موفق نبوده و مال باختگان برای رسیدگی به شخص وزیر عدلیه مکاتبه و عریضه می‌داده‌اند و با اعلام ناتوانی عدلیه در پیگیری امور خواستار دستورات لازم برای احقاق حق خود می‌شده‌اند.

۸. سایر موارد از جرایم اجتماعی و دستگاه عدلیه

اسناد و مدارک عدلیه کرمانشاه موارد متعددی از جرایم را نشان می‌دهد که نکته حائز اهمیت آن نحوه در برخورد با بزه‌ها و جرایم اجتماعی این است که دستگاه عدلیه بعضی وقت‌ها از قدرت و اراده کافی برای برخورد قاطع با متهمان و مجرمین برخوردار نبوده است زیرا اشخاص نالایقی در این ساختار هم حضور داشتند که در بسیاری از موارد یا رشوه می‌گرفتند و یا تحت فشار دولت و اشخاص با نفوذ و قدرتمند عدالت را اجرا نمی‌کردند.

ناگفته نماند که در کنار این ضعف‌ها و سستی‌ها، در اکثر اوقات پرونده‌هایی هم به خوبی بررسی می‌شد و احقاق حق هم صورت می‌گرفت و این طور نبود که قضات در کل پرونده‌ها عدالت نداشته باشند زیرا دولت نمی‌خواست تا سراسر دستگاه عدلیه مملو از فساد باشد و اذهان عمومی نسبت به آن بدبین‌تر شود. به همین منظور در بیشتر پرونده‌ها جرایم را عادلانه مورد تفحص قرار می‌دادند. مثلاً، طبق قانون خروج اسکناس ایران به خارج از کشور ممنوع بود در همین زمینه شخصی که مبادرت به این کار از گمرکات کرمانشاه کرده بود بازداشت شد و دولت با بررسی پرونده وی جریمه‌ای را در نظر گرفت و اجازه نداد تا قاچاق اسکناس به عراق انجام پذیرد (نامه وزارت مالیه، اداره گمرکات، شماره: ۵۰۶۶۹، ۱۳۱۱/۱۲/۰۸، ساکما). و یا در مورد شکایت فردی در مورد سهم ارث که دادگاه پس از بررسی پرونده مبلغ وافی که طلب داشت را به او بازگرداند تا بدین طریق حقی ضایع نشود (نامه شکایت، ۱۳۰۸/۰۳/۱۵، ساکما). همچنین باید اذعان کرد که با بررسی اسناد متعدد می‌توان به این نکته پی برد که دستگاه عدلیه معمولاً در مورد مسئله ارث تا حدود بسیاری عدالت را رعایت می‌نمود و اجازه نمی‌داد تا حقوق اشخاص پایمال گردد. مثلاً، در خصوص شکایت ورثه مرحوم حاجی ملک‌التجار پرونده غصب اموال وی توسط دولت را با دقت بررسی کردند و حکم عادلانه‌ای را صادر نمودند (نامه شماره: ۶۷۶۵، نمره تلگراف: ۷۳، ساکما). علاوه بر این، نسبت به قاچاق سلاح گرم نیز به صورت جدی با متخلفان برخورد می‌شد به طور نمونه؛ شخصی که یک ششلول و مقداری مهمات را قاچاق کرده بود را برای این که مردم را مورد آزار ندهد و برای شهر دردسر درست نکند را بازداشت کردند و مطابق با قانون ۲۴ تیر ۱۳۰۹ وی را محاکمه و به دو ماه حبس محکوم نمودند (نامه دیوان عدالت عظمی، ۱۳۱۲/۰۳/۲۶، ساکما).

نتیجه‌گیری

با بررسی تعدادی از اسناد عدلیه کرمانشاهان در دوره پهلوی اول می‌توان چنین نتیجه گرفت که با وجود تخلفات متعدد در دادرسی پرونده‌ها اما وضعیت دستگاه عدلیه زمانی که توسط علی اکبر داور مورد بازنگری و اصلاح قرار گرفت نسبت به گذشته تا حدودی بهبود یافت و این طور نبود که کلیه شکایات به نتیجه مثبت نرسد و کل تشکیلات عدلیه فاسد باشد. در این مقاله با وجود مشکلات بسیار در تهیه اسناد، سرانجام برخی از آن‌ها پیرامون عملکرد منفی و مثبت عدلیه در این نقطه از کشور بر اساس همین اسناد اندک صرفاً جهت آشنایی خوانندگان معرفی و تحلیل شد. شایان ذکر است که گاهی اوقات عدلیه کرمانشاهان بدین دلیل که افراد متهم تحت حمایت دولت‌های خارجی بسان انگلستان بودند و یا اشخاص با نفوذی محسوب می‌شدند زیر فشار قرار می‌گرفت و حکم‌های ناعادلانه‌ای را صادر می‌نمود و یا احکام سنگینی برای متهمان صادر

نمی‌کرد، اما در سایر موارد همان طور که در مقاله بدان پرداخته شد رعایت انصاف و عدالت را می‌کرد. در نهایت، اگرچه به خاطر محدودیت در تهیه اسناد و عدم حمایت دادگستری کرمانشاه نمی‌توان با همین تعداد اندک سند اظهار نظر کلی کرد اما با همین مقدار هم می‌توان با تاریخچه عدلیه این خطه از ایران در آن عصر به نکات مهمی پی برد که جالب توجه است.

منابع

الف) اسناد:

- (نامه اسمعیل کلانتر هرسین به عدلیه، شماره: ۷/۱۲/۵/۱۴۰۴۴ ساکما).
- (نامه دوم اسمعیل کلانتر هرسین به عدلیه، ساکما).
- (نامه عدلیه کرمانشاهان در پاسخ به نامه اسمعیل کلانتر هرسین، نمره عمومی: ۲۹۱۰۲، ماه تاریخ تحریر: ۷/۰۲/۲۳، ماه تاریخ خروج: ۱۳۰۸/۰۱/۰۶، ساکما).
- (نامه ابوالقاسم یخچالی به وزارت جلیله عدلیه، ساکما).
- (نامه وزارت عدلیه به ابوالقاسم یخچالی، نمره عمومی ۱۶۳۲، تاریخ تحریر: ۶/۰۲/۱۲، تاریخ خروج: ۱۳۰۶/۰۲/۲۳، ساکما).
- (سند مربوط به شکایت از کلاهدرداری در کرمانشاه، ساکما).
- (نامه دیوان عدالت عظمی، ورقه تحقیقات و صورت مجلس، صفحه ۱-۲، ۱۳۱۸/۰۱/۰۵، ساکما).
- (نامه دیوان عدالت عظمی، شماره ۶۶۳، ساکما).
- (نامه وزارت عدلیه، به تاریخ: ۱۳۱۷/۰۱/۲۳، شماره: ۱۵۹۸، ساکما).
- (نامه فرماندار مرز غرب، ساکما).
- (نامه وزارت جنگ، شماره: ۲۷۳۳، ساکما).
- (نامه رضاقلی یاسمی، شماره: ۱۲۵-۱۴/۱۰/۵، ساکما).
- (نامه به وزارت عدلیه - به تاریخ ۱۳۱۵/۰۲/۲۶، شماره: ۱۶-۲۱۲۶، ساکما).
- (نامه وزارت عدلیه - به تاریخ ۱۳۱۵/۰۲/۲۹، شماره: ۲۰۴۵، ساکما).
- (نامه وزارت عدلیه - به تاریخ ۱۳۱۵/۰۳/۱۶، شماره: ۲۶۵۴، ساکما).
- (نامه اداره مدعی عمومی کرمانشاه، ساکما).
- (نامه وزارت عدلیه، نمره: ۹۹۰۶-۱۵/۴/۱۱، ساکما).
- (نامه وزارت عدلیه - به تاریخ ۱۳۱۵/۰۴/۲۵، شماره: ۴۰۸۲، ساکما).
- (نامه وزارت مالیه، اداره گمرکات، شماره: ۵۰۶۶۹، ۱۳۱۱/۱۲/۰۸، ساکما).
- (نامه شکایت، ۱۳۰۸/۰۳/۱۵، ساکما).
- (نامه شماره: ۶۷۶۵، نمره تلگراف: ۷۳، ساکما).
- (نامه دیوان عدالت عظمی، ۱۳۱۲/۰۳/۲۶، ساکما).

ب) روزنامه:

- روزنامه ایران، ش ۲۳۵۸-۲۳۸۷، سال ۱۳۰۵ ش.
- روزنامه جبل‌المتین، ش ۱۳، سال ۱۳۰۵ ش.
- روزنامه شفق سرخ، ش ۶۸۹، سال ۱۳۰۵ ش.

ج) کتب:

- آبراهامیان، یرواند (۱۳۸۳)، *ایران بین دو انقلاب*، ترجمه احمد گل محمدی و محمد ابراهیم فتاحی، تهران، نی، چ ۹.
- زرنگ، محمد (۱۳۸۱)، *تحول نظام قضایی ایران (از مشروطه تا سقوط رضاشاه)*، ج ۱، تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
- رحمانیان، داریوش (۱۳۹۵)، *ایران بین دو کودتا*، تهران، سمت، چ ۴.
- سلطانی، محمد علی (۱۳۷۰)، *جغرافیای تاریخی و تاریخ مفصل کرمانشاهان*، مقدمه عبدالحسین نوائی، ج ۱، تهران، مؤلف.
- عاقلی، باقر (۱۳۶۹)، *داور و عدلیه*، تهران، علمی.
- مکی، حسین (۱۳۶۴)، *دکتر مصدق و نطق‌های تاریخی او*، تهران، جاویدان.
- همایون کاتوزیان، محمد علی (۱۳۸۵)، *اقتصاد سیاسی ایران از مشروطیت تا پایان سلسله پهلوی*، تهران، ترجمه محمدرضا نفیسی و کامبیز عزیزی، تهران، مرکز، چ ۱۲.

References**a) Documents:**

- Letter of Ismail, Harsin's Sheriff to Adliya (1927). No: 14044/5/12/7, Sakma. [Persian].
- Second letter of Ismail, Harsin's Sheriff to Adlieh, (1927). Sakma. [Persian].
- Kermanshah Justice's letter in response to Ismail, Harsin's Sheriff (1928). No: 29102, Sakma.
- Letter of Abolqasem Yakhchali to the Ministry of Justice, Sakma. [Persian].
- Letter of the Ministry of Justice to Abolqasem Yakhchali, (1927). No. 1632, Sakma. [Persian].
- Document related to the complaint of fraud in Kermanshah, Sakma. [Persian].
- Letter of Court of Justice, investigation sheet and report of parliament, (1938). pp: 1-2, Sakma. [Persian].
- Letter of Court of Justice, No. 663, Sakma. [Persian].
- Letter of the Ministry of Justice, (1938). No. 1598, Sakma. [Persian].
- Letter of the governor of the western border, Sakma. [Persian].
- Ministry of War letter, No. 2733, Sakma. [Persian].
- Reza Qoli Yasemi's letter, (1936). No. 125-5/10/14, Sakma. [Persian].
- Letter to the Ministry of Justice (1937). No. 2126-16, Sakma. [Persian].
- Letter of the Ministry of Justice (1937). No. 2045, Sakma. [Persian].
- Letter of the Ministry of Justice – (1937). No. 2654, Sakma. [Persian].
- Letter from Kermanshah Public Prosecutor's Office, Sakma. [Persian].

- Letter of the Ministry of Justice, (1937). No. 11/4/15-9906, Sakma. [Persian].
- Letter of the Ministry of Justice – (1937). No. 4082, Sakma. [Persian].
- Letter of Ministry of Finance, Customs Department, (1931). No. 50669, Sakma. [Persian].
- Complaint letter, (1928). Sakma. [Persian].
- letter No. 6765, telegraph No: 73 Sakma. [Persian].
- Letter of Court of Justice (1933). Sakma. [Persian].

b) Newspaper:

- Iran newspaper, (1926) No. 2387-2358. [Persian].
- Habal al-Matin newspaper, (1926). No. 13. [Persian].
- Shafaq Sorkh newspaper, (1926). No. 689. [Persian].

c) Books:

- Abrahamian, Y. (2013), Iran between two revolutions, translated by Ahmad Golmohammadi and Mohammad Ebrahim Fatahi, Tehran: Nei Publications, 9th edition. [Persian].
- Zarang, M. (1381), The evolution of Iran's judicial system (from the constitution to the fall of Reza Shah), first volume, Tehran: Islamic Revolution Records Center. [Persian].
- Rahmanian, D. (2015), Iran between Two coup d'états, Tehran: Samt, 4th edition. [Persian].
- Soltani, M. A. (1989), Historical geography and detailed history of Kermanshah, introduction by Abdul Hossein Navaei, first volume, Tehran: Moalef publications. [Persian].
- Aqli, B. (1988), Judge and Justice, Tehran: Elmi Publications. [Persian].
- Makki, H. (1983), Dr. Mossadegh and his historical speeches, Tehran: Javidan Publications. [Persian].
- Homayoun Katouzian, M. A. (2015), Iran's political economy from constitutionalism to the end of the Pahlavi dynasty, translated by Mohammad Reza Nafisi and Kambiz Azizi, Tehran: Nashr Center, 12th edition. [Persian].

Floor, W. (2018). Kermanshah, City and Province, 1800-1945. Print.